

ШКІЛЬНА ПРОГРАМА

Леся Українка

ДАВНЯ КАЗКА

Леся Українка ДАВНЯ КАЗКА

Анотація

У добірку поетичних творів Лесі Українки увійшли романтичні поезії «Ви щасливі, пречистії зорі», «Давня весна», «Хотіла б я піснею стати» і поема «Давня казка». У них — мрії ліричної героїні перемежовуються з особистим смутком. Сюжетно насичена поема «Давня казка» — про вічну суперечку матеріального і духовного, про людяність і жорстокість, які завжди поруч на життєвому шляху.

Ви щасливі, пречистії зорі

Ви щасливі, пречистії зорі,
ваші промені — ваша розмова;
якби я ваші промені мала,
я б ніколи не мовила слова.

Ви щасливі, високії зорі,
все на світі вам видко звисока;
якби я так високо стояла,
хай була б я весь вік одинока.

Ви щасливі, холоднії зорі,
ясні, тверді, неначе з кришталю;
якби я була зіркою в небі,
я б не знала ні туги, ні жалю.

Давня весна

Промінням грала, сипала квітки,
Вона летіла хутко, мов стокрила,
За нею вслід співучії пташки!

Все ожило, усе загомніло —
Зелений шум, веселя луна!
Співало все, сміялось і бриніло,
А я лежала хвора й самотна.

Я думала: «Весна для всіх настала,
Дарунки, всім несе вона, ясна,
Для мене тільки дару не придбала,
Мене забула радісна весна».

Ні, не забула! У вікно до мене
Заглянули від яблуні гілки,
Замиготіло листячко зелене,
Посипались білесенькі квітки.

Прилинув вітер, і в тісній хатині
Він про весняну волю заспівав.
А з ним прилинули пісні пташині,
І любий гай свій відгук з ним прислав.

Моя душа ніколи не забуде
Того дарунку, що весна дала;
Весни такої не було й не буде,
Як та була, що за вікном цвіла.

Хотіла б я піснею стати

Хотіла б я піснею стати
У сюю хвилину ясну,
Щоб вільно по світі літати,
Щоб вітер розносив луну.

Щоб геть аж під ясні зорі
Полинати співом дзвінким,
Упасти на хвилі прозорі,
Буяти над морем хибким.

Лунали б тоді мої мрії
І щастя моє таємне,
Ясніші, ніж зорі ясні,
Гучніші, ніж море гучне.

Давня казка

Може б, хто послухав казки?
Ось послушайте, панове!
Тільки вибачте ласкаво,
Що не все в ній буде нове.

Та чого там, люди добрі,
За новинками впадати?
Може, часом не завадить
І давніше пригадати.

Хто нам може розповісти
Щось таке цілком нове,
Щоб ніхто з нас не відмовив:
«Ет, вже ми чували сее!»

Тож, коли хто з вас цікавий,
Сядь і слухай давню казку,
А мені коли не лаврів,
То хоч бубликів дай в'язку.

І

Десь, колись, в якійсь країні,
Де захочете, там буде,
Бо у казці, та ще в віршах,
Все можливо, добрі люде.

Десь, колись, в якійсь країні
Проживав поет нещасний,
Тільки мав талан до віршів,
Не позичений, а власний.

На обличчі у поета
Не цвіла уroda гожа,
Хоч не був він теж поганий, —
От собі — людина божа!

Той співець — та що робити!
Видно, правди не сховати,
Що не був співцем поет наш,
Бо зовсім не вмів співати.

Та була у нього пісня
І дзвінкою, і гучною,
Бо розходилась по світу
Стоголосою луною.

І не був поет самотнім:
До його малої хати
Раз у раз ходила молодь
Пісні-слова вислухати.

Тее слово всім давало
То розвагу, то пораду;
Слухачі співцю за тее
Ділом скрізь давали раду.

Що могли, то те й давали,
Він зо всього був догодний.
Досить з нього, що не був він
Ні голодний, ні холодний.

Як навесні шум зелений
Оживляв сумну діброву,
То щодня поет приходив
До діброви на розмову.

Так одного разу ранком
Наш поет лежав у гаю,
Чи він слухав шум діброви,
Чи пісні складав, — не знаю!

Тільки чує — гомін, гуки,
Десь мисливські сурми грають,
Чутно разом, як собачі
Й людські крики десь лунають.

Тупотять прудкії коні,
Гомін ближче все лунає,
З-за кущів юрба мисливська
На долинку вибігає.

Як на те ж, лежав поет наш
На самісінській стежині.
«Гей! — кричить він, — обережно!
Віку збавите людині!»

Ще, на щастя, не за звіром
Гналася юрба, — спинилась,
А то б, може, на поета
Не конечне подивилась.

Попереду їхав лицар,
Та лихий такий, крий боже!
«Бачте, — крикнув, — що за птиця!
Чи не встав би ти, небоже?»

«Не біда, — поет відмовив, —
Як ти й сам з дороги звернеш,
Бо як рими повтікають,
Ти мені їх не завернеш!»

«Се ще также полювання! —
Мовить лицар з гучним сміхом. —
Слухай, ти, втікай лиш краще.
Бо пізнаєшся ти з лихом!»

«Ей, я лиха не боюся,
З ним ночую, з ним і дною;
Ти втікай, бо я, мосьпане,
На таких, як ти, полюю!

В мене рими — соколята,
Як злетять до мене з неба,
То вони мені вполюють,
Вже кого мені там треба!»

«Та який ти з біса мудрий! —
Мовить лицар. — Ще ні разу
Я таких, як ти, не бачив.
Я тепер не маю часу,

А то ми б ще подивились,
Хто кого скорій вполює.
Хлопці! геть його з дороги!
Хай так дуже не мудрує!»

«От спасибі за послугу! —
Мовить наш поет. — Несіте.
Та візьміть листки з піснями,
Он в траві лежать, візьміте».

«Він, напевне, божевільний! —
Крикнув лицар. — Ну, рушаймо!
Хай він знає нашу добрість —
Стороною обминаймо.

А ти тут зажди, небоже,
Хай-но їхатиму з гаю,
Я ще дам тобі гостинця,
А тепер часу не маю».

«Не на тебе ждять я буду, —
Так поет відповідає, —
Хто ж кому подасть гостинця,
Ще того ніхто не знає».

Лицар вже на те нічого
Не відмовив, геть подався;
Знову юрба загукала,
І луною гай озався.

Розтеклись ловці по гаю,
Полювали цілу днину,
Та коли б же вполювали
Хоч на сміх яку звірину!

А як сонечко вже стало
На вечірньому упрузі,
Стихли сурми, гомін, крики,
Тихо стало скрізь у лузі.

Гурт мисливський зголоднілий
Весь підбився, утомився,
Дехто ще zostавсь у гаю,
Дехто вже й з дороги збився.

Геть одбившись від гурту,
Іде лицар в самотині.
Зирк! — поет лежить, як перше,
На самісінькій стежині.

«Ах, гостинця ти чекаєш! —
Мовив лицар і лапнувся
По кишнях. — Ой небоже,
Вдома гроші я забувся!»

Усміхнувся поет на тес:
«Не турбуйсь за мене, пане,
Маю я багатства стільки,
Що його й на тебе стане!»

Спалахнув від гніву лицар,
Був він гордий та завзятий,
Але ж тільки на упертість
Та на гордощі багатий.

«Годі жартів! — крикнув згорда.
Бо задам тобі я гарту!»
А поет йому: «Та й сам я
Не люблю з панами жарту...

Бачиш ти — оця діброва,
Поле, небо, синє море —
То моє багатство-панство
І розкішне, і просторе.

При всьому сьому багатстві
Я щасливий завжди й вільний».
Тут покликнув лицар: «Боже!
Чоловік сей божевільний!»

«Може быть, — поет відмовив, —
Певне, всі ми в божій волі.
Та я справді маю щастя,
І з мене його доволі.

Так, я вільний, маю бистрі
Вільні думи-чарівниці,
Що для них нема на світі
Ні застави, ні границі.

Все, чого душа запрагне,
Я створю в одну хвилину,
В таємні світи надхмарні
Я на крилах думки лину.

Скрізь гуляю, скрізь буяю,
Мов той вітер дзвінкий в полі;
Сам я вільний і ніколи
Не зламав чужої волі!»

Засміявсь на теє лицар:
«Давню байку правиш, друже?
Я ж тобі скажу на теє:
Ти щасливий, та не дуже.

Я б віддав отой химерний
Твій таємний світ надхмарний
За наземне справжнє графство,
За підхмарний замок гарний.

Я б віддав твоє багатство
І непевні країни
За єдиний поцілунок
Від коханої дівчини...»

Щось поет хотів відмовить
На недбалу горду мову,
Та вже сонечко червоне
Заховалось за діброву.

Надійшла сільська молодь,
Що з роботи поверталась,
І побачила поета,
З ним приязно привіталась.

Тут поет взяв мандоліну,
І на відповідь гуртові
Він заграв, і до музики
Промовляв пісні чудові.

Всі навколо нерухомі,
Зачаровані стояли,
А найбільше у дівчаток
Очі втіхою палали.

Довго й лицар слухав пісню,
Далі мовив на відході:
«Що за дивна сила слова!
Ворожбит якийсь, та й годі!»

II

Літнім вечором пізенько
Сам поет сидів в хатині,
Так од ранку цілу днину
Він просидів в самотині.

Тож сидів поет в віконці,
Слухав співів, що лунали
Скрізь по полю і до нього
У хатину долітали.

Співи стихли, потім хутко
Налетіла літня нічка;
Дерева шуміли з вітром,
Гомоніла бистра річка.

І поет в своїй хатині
Прислухавсь до того шуму,
Погляд в темряву втопивши,
Він таємну думав думу.

Тільки чує — хтось під'їхав
На коні до його хати
І спинився, потім зброя
Почала чиясь бряжчати.

Що за диво! Під віконце
Хтось помалу підступає.
Тут поет не втерпів: «Хто там? —
Невідомого питає. —

Якщо злодій, то запевне
Помиливсь ти, любий друже!»
«Ні, се я, — озвався голос, —
Маю справу, пильну дуже...»

«Хто ж се «я»?» — поет питає.
«Я, Бертольдо, лицар з гаю».
Тут поет пізнав той голос:
«А, мисливий! Знаю, знаю!